

DONESEN NOVI PRAVILNIK O GOSPODARENJU MEDICINSKIM OTPADOM

UVOD

Unatoč činjenici što je odredbom čl. 182., st. 2. Zakona o održivom gospodarenju otpadom (N.N., br. 94/13.) propisana obveza Ministarstva zaštite okoliša i prirode da u zakonskom roku od godine dana od dana stupanja navedenog zakona na snagu donese sve potrebne podzakonske propise na području gospodarenja otpadom, ono je tek 8. svibnja 2015. godine donijelo Pravilnik o gospodarenju medicinskim otpadom (N.N., br. 50/15.).

Stupanjem na snagu Pravilnika o gospodarenju medicinskim otpadom prestao je važiti dosadašnji Pravilnik o gospodarenju otpadom (N.N., br. 72/07.) koji je bio u primjeni od 19. srpnja 2007. godine do zaključno 15. svibnja 2015. godine.

Naime, donošenje navedenog Pravilnika bilo je nužno kako bi se omogućila praktična primjena Zakona o održivom gospodarenju otpadom u praksi, jer su Pravilnikom o gospodarenju medicinskim otpadom propisani načini i postupci gospodarenja otpadom koji nastaje prilikom pružanja njege, zaštite i očuvanja zdravlja ljudi i/ili životinja, istraživačkih djelatnosti i pružanja različitih usluga kod kojih se dolazi u dodir s krvlju i/ili izlučevinama ljudi i/ili životinja.

Međutim, odredbe Pravilnika o gospodarenju medicinskim otpadom ne odnose se na gospodarenje radioaktivnim medicinskim otpadom te ostalim vrstama otpada koje nastaju u zdravstvenoj djelatnosti, jer je postupanje s navedenim vrstama otpada uređeno posebnim propisima.

OSNOVNI POJMOVI

Gospodarenje medicinskim otpadom podrazumijeva djelatnosti sakupljanja i prijevoza te postupke obrade medicinskog otpada, uključujući nadzor nad tim djelatnostima i postupcima te nadzor i mjere koje se provode na lokacijama nakon obrade medicinskog otpada kao i radnje koje poduzimaju trgovac otpadom ili posrednik.

Biološki pripravak obuhvaća svaki medicinski preparat napravljen od živih organizama i njihovih produkata, uključujući serume, cjepiva, antigene, protuotrove i slično.

Citotoksični i citostatski otpad podrazumijeva opasni medicinski otpad koji nastaje zbog primjene, proizvodnje i pripremljanja farmaceutskih tvari s citotoksičnim i citostatskim efektom, uključivo primarnu ambalažu i sav pribor upotrebljavan za pripremu i primjenu takvih tvari.

Farmaceutski otpad su svi lijekovi i tvari, uključujući i njihovu primarnu ambalažu, koji su postali neupotrebljivi zbog isteka roka valjanosti, prolijevanja, rasipanja, pripremljeni pa neupotrijebljeni ili se ne mogu upotrebljavati zbog drugih razloga.

Kemijski otpad je opasni medicinski otpad koji sadrži toksične ili opasne kemikalije kao što su laboratorijski reagensi, razvijajući filma, dezinficijensi koji nisu upotrebljivi ili kojima je istekao rok valjanosti, otapala, otpad s visokim sadržajem teških metala i slično.

Medicinski otpad je otpad nastao prilikom pružanja njege, zaštite i očuvanja zdravlja ljudi i/ili životinja; otpad nastao u istraživačkim djelatnostima kao i otpad nastao prilikom pružanja različitih usluga kod kojih se dolazi u dodir s krvlju i/ili izlučevinama ljudi i/ili životinja.

Patološki otpad su dijelovi ljudskog tijela, amputati, tkiva i organi odstranjeni tijekom kirurških zahvata, tkiva uzeta u dijagnostičke svrhe, placente i fetusi te drugi anatomske otpad definirani od stručnog osoblja u zdravstvu kao patološki otpad, te koji zbog etičkih razloga zahtijeva posebne uvjete gospodarenja kad potječe iz humane medicine. Takvim otpadom koji potječe iz veterinarske medicine gospodari se u skladu s posebnim propisima.

Zarazni medicinski otpad je opasni medicinski otpad koji sadrži patogene mikroorganizme koji zbog svojeg tipa i/ili koncentracije mogu ugroziti zdravlje ljudi i/ili životinja, a nastao u djelatnosti pružanja usluga zdravstvene zaštite i njege ljudi i/ili životinja, te sličan, potencijalno zarazni otpad nastao pružanjem različitih usluga kod kojih se dolazi u dodir s krvlju i/ili izlučevinama ljudi i/ili životinja, uključujući i spremnike za prihvata zaraznog otpada.

Proizvođač medicinskog otpada je svaka pravna ili fizička osoba – obrtnik koja se bavi: a) pružanjem zdravstvene zaštite ljudima i/ili životinjama, b) istraživačkim i srodnim djelatnostima u vezi sa zdravstvenom zaštitom ljudi i/ili životinja, c) pružanjem različitih usluga kod kojih se dolazi u dodir s krvlju i/ili izlučevinama ljudi i/

ili životinja, pri čemu nastaje otpad sličan otpadu koji nastaje kod zdravstvene zaštite ljudi i/ili životinja i d) proizvodnjom, testiranjem i stavljanjem na tržište lijekova i lijekovitih tvari.

Ovlaštena osoba je pravna ili fizička osoba – obrtnik koja posjeduje dozvolu za gospodarenje medicinskim otpadom u skladu s odredbama Zakona o održivom gospodarenju otpadom.

Spaljivanje medicinskog otpada su postupci uporabe ili zbrinjavanja oksidacijom na visokim temperaturama u za to namijenjenim postrojenjima.

Sterilizacija otpada je uništavanje ili uklanjanje svih oblika mikroorganizama, uključujući bakterijske endospore s predmeta, instrumenata i materijala do te mjere da se na standardnim medijima za kultiviranje ne mogu dokazati.

Ugrožene osobe su sve osobe izložene doticaju s opasnim medicinskim otpadom, slučajnim dodiranjem unutar zdravstvene zaštite ili bilo kojeg drugog izvora medicinskog otpada, kao i osobe koje gospodare istim u svrhu laboratorijskih analiza i/ili djelatnosti, odnosno postupaka, gospodarenja medicinskim otpadom.

Mali izvor je proizvođač medicinskog otpada koji godišnje proizvodi količinu manju od 200 kilograma opasnog medicinskog otpada, dok je veliki izvor proizvođač medicinskog otpada koji godišnje proizvodi 200 ili više kilograma opasnog medicinskog otpada na jednoj lokaciji.

Oštri predmeti su sav medicinski otpad s oštricama ili šiljatim završecima koji sadržava korištene zaražene i/ili potencijalno zaražene igle, lancete, štrcaljke, skalpele i tome slične oštre predmete koji su bili u kontaktu s pacijentom i/ili potencijalno zaraznim materijalom.

RAZVRSTAVANJE MEDICINSKOG OTPADA PREMA KATALOGU OTPADA

Prema Katalogu otpada iz Uredbe o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada i listom opasnog otpada (N.N., br.

50/05.), odnosno Uredbe o izmjenama i dopunama Uredbe o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada i listom opasnog

otpada (N.N., br. 39/09.), medicinski otpad na koji se odnosi Pravilnik nalazi se u skupini 18 (Tablica 1.).

Tablica 1. Medicinski otpad, ključni brojevi iz Kataloga otpada

Ključni broj otpada	Naziv otpada
18	otpad koji nastaje kod zaštite zdravlja ljudi i životinja i/ili srodnih istraživanja (osim otpada iz kuhinja i restorana koji ne potječe iz neposredne zdravstvene zaštite)
18 01	otpad od njege novorođenčadi, dijagnosticanja, liječenja ili prevencije bolesti kod ljudi
18 01 01	oštri predmeti (osim 18 01 03)
18 01 02	dijelovi ljudskog tijela i organi, uključujući vrećice i konzerve krvi (osim 18 01 03)
18 01 03*	otpad čije je skupljanje i odlaganje podvrgnuto specijalnim zahtjevima zbog prevencije infekcije
18 01 04	otpad čije skupljanje i odlaganje nije podvrgnuto specijalnim zahtjevima zbog prevencije infekcije (npr. rublje, zavoji od gipsa, posteljina, odjeća za jednokratnu primjenu, platno, pelene)
18 01 06*	kemikalije koje se sastoje od opasnih tvari ili ih sadrže
18 01 07	kemikalije koje nisu navedene pod 18 01 06
18 01 08*	citotoksici i citostatici
18 01 09	lijekovi koji nisu navedeni pod 18 01 08
18 01 10*	amalgamski otpad iz stomatološke zaštite
18 02	otpad od istraživanja, dijagnosticanja, liječenja ili prevencije bolesti u životinja
18 02 01	oštri predmeti (osim 18 02 02)
18 02 02*	ostali otpad čije sakupljanje i odlaganje podliježe specijalnim zahtjevima zbog prevencije infekcije
18 02 03	otpad čije sakupljanje i odlaganje ne podliježe specijalnim zahtjevima zbog prevencije infekcije
18 02 05*	kemikalije koje se sastoje od opasnih tvari ili ih sadrže
18 02 06	kemikalije koje nisu navedene pod 18 02 05
18 02 07*	citotoksici i citostatici
18 02 08	lijekovi koji nisu navedeni pod 18 02 07

Izvor: Agencija za zaštitu okoliša

Tablica 2. Količina oporabljene/zbrinute, uskladištene medicinskog otpada u 2013. u RH

Postupak	Količina (t)
Autoklavirano (D9) pa zatim upućeno na odlagalište	2.695,54
Kondicionirano (D15) pa zatim upućeno na odlagalište	10,42
Uskladišteno	17,95
Spaljivanje bez uporabe energije (D10)	48,00
Spaljivanje uz uporabu energije (R1)	124,52
Postupanje s otpadom drugim postupkom R (R5 i R12)	27,70
Upućeno direktno na odlagalište (D1)	7,20
UKUPNO:	2.931,32

Izvor podataka: AZO (Obrazac PL-OPKO), 2015.

OPASNI MEDICINSKI OTPAD

U skladu s odredbama Zakona o održivom gospodarenju otpadom i Pravilnika o gospodarenju medicinskim otpadom isti se s obzirom na njegova opasna svojstva i način gospodarenja dijeli na: a) zarazni, b) oštre predmete, c) farmaceutski otpad, d) kemijski otpad, e) citotoksični i citostatski otpad, f) amalgamski otpad iz stomatološke zaštite i ostali opasni otpad koji ima neko od opasnih svojstava iz Dodatka III Zakona o održivom gospodarenju otpadom.

OBVEZE PROIZVOĐAČA MEDICINSKOG OTPADA

Pravne ili fizičke osobe - obrtnici koje obavljaju djelatnost u kojoj nastaje medicinski otpad su proizvođači medicinskog otpada, te se ovisno o proizvedenim količinama dijele na velike i male izvore. S obzirom na navedeno, čelnik velikog izvora medicinskog otpada dužan je imenovati odgovornu osobu za gospodarenje medicinskim otpadom, dok je kod malog izvora medicinskog otpada isključivo odgovoran njegov čelnik.

Naime, gospodarenje medicinskim otpadom obuhvaća odvojeno sakupljanje i privremeno skladištenje medicinskog otpada na mjestu nastanka, poduku osoblja povezanog s razdvajanjem, odvojenim sakupljanjem, označavanjem spremnika, privremenim skladištenjem, obradom medicinskog otpada na mjestu nastanka i vođenjem potrebnih evidencija i dostave podataka na temelju odredbi Zakona o održivom gospodarenju otpadom, Pravilnika o gospodarenju medicinskim otpadom, te drugih posebnih propisa.

ODVOJENO SAKUPLJANJE MEDICINSKOG OTPADA NA MJESTU NASTANKA

Naime, proizvođač medicinskog otpada dužan je na mjestu nastanka osigurati gospodarenje navedenom vrstom otpada, a naročito u pogledu odvojenog sakupljanja, vođenja evidencije, spremanja u odgovarajuće spremnike i privremeno skladištenja u posebno odvojenom pro-

storu do obrade ili predaje ovlaštenoj osobi ili do isporuke takvog otpada iz Republike Hrvatske. Što se tiče gospodarenja opasnim medicinskim otpadom, on se odvojeno sakuplja na mjestu njegovog nastanka.

SAKUPLJANJE MEDICINSKOG OTPADA NASTALOG U KUĆANSTVIMA I POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

Djelatnici ustanova koje obavljaju zdravstvenu njegu u kući bolesnika i/ili slične djelatnosti dužni su preuzimati opasni medicinski otpad nastao njihovom djelatnošću, time da će se sama obrada preuzetog otpada osigurati na trošak ustanove. Također se ukazuje i na obvezu reciklažnih dvorišta da preuzimaju medicinski otpad iz kućanstava.

Ljekarne su dužne od građana preuzimati stare lijekove i/ili sličan farmaceutski otpad neovisno o njegovu podrijetlu, dok su veterinarske ljekarne i veterinarske ambulante dužne od građana preuzimati stare veterinarske lijekove i/ili sličan farmaceutski otpad nastao pružanjem veterinarskih usluga u kućanstvima i/ili na poljoprivrednim gospodarstvima.

UVJETI ZA SKLADIŠTENJE MEDICINSKOG OTPADA TE NAČIN SKLADIŠTENJA NA MJESTU NASTANKA

Što se tiče uvjeta za skladištenje medicinskog otpada, on se mora skladištiti na mjestu nastanka u zaključano, natkriveno, privremeno skladište u koje je onemogućen dotok oborinskih voda na otpad, odvojeno od osnovne djelatnosti.

Naime, prostor skladišta medicinskog otpada na mjestu nastanka osim uvjeta za skladište otpada u skladu s posebnim propisom mora ispunjavati ove uvjete:

- imati nepropusne i otporne podne površine koje se lako čiste i dezinficiraju
- biti opremljen vodom i kanalizacijom

- biti lako dostupan osoblju zaduženom za interno gospodarenje otpadom kod proizvođača medicinskog otpada
- biti zaključan kako bi se onemogućio pristup neovlaštenim osobama
- biti lako dostupan uređajima i opremom za sakupljanje otpada (kolicima i slično)
- biti nedostupan životinjama, osobito glodavcima, pticama i kukcima
- biti dobro osvijetljen i ventiliran
- biti smješten tako da otpad ne može doći u kontakt s hranom i mjestom za pripremu hrane.

Međutim, skladištenje zaraznog medicinskog otpada smije trajati najdulje 15 dana na temperaturi do +8 °C, a na temperaturi od +8 °C do +15 °C najdulje osam dana.

Naime, mali izvor medicinskog otpada nije obvezan imati skladište otpada na mjestu nastanka, već je dužan opasni medicinski otpad odvojeno sakupljati u odgovarajuće spremnike, a zarazni medicinski otpad i na propisanoj temperaturi, te ga u roku ne duljem od osam dana obraditi ili predati ovlaštenoj osobi za obradu ili ga isporučiti na obradu izvan Republike Hrvatske.

Iznimno, ako proizvođač zaraznog medicinskog otpada ne može osigurati uvjete za njegovo skladištenje, mora osigurati da od nastanka zaraznog otpada do njegove predaje na obradu ne prođe više od 24 sata ako temperatura okoliša prelazi 20 °C, odnosno 72 sata ako je temperatura okoliša između 15 i 20 °C,

OSTALE OBVEZE PROIZVOĐAČA MEDICINSKOG OTPADA

Proizvođač medicinskog otpada dužan je proizvedeni medicinski otpad predati ovlaštenoj osobi ili ga isporučiti na obradu izvan Republike Hrvatske, time da iznimno može obradu navedene vrste otpada obavljati i samostalno ako raspolaže odgovarajućom opremom i posjeduje odgovarajuću dozvolu za gospodarenje medicinskim otpadom.

PAKIRANJE MEDICINSKOG OTPADA

Spremnici za sakupljanje opasnog medicinskog otpada moraju biti otporni na djelovanje opasnih svojstava sadržaja, pucanje i probijanje ako su u pitanju oštri predmeti, na agresivne kemikalije i slično te moraju dobro podnositi uobičajene uvjete postupanja i prijevoza kao što su vibracije i promjene temperature, vlažnosti i tlaka. Što se tiče zaraznog medicinskog otpada, on se mora na mjestu nastanka odvojeno sakupljati u hermetički zatvorenim spremnicima otpornim na probijanje i istjecanje tekućina iz njih te prevoziti u privremeno skladište bez sortiranja i premještanja u druge spremnike, na način koji sprečava izravan dodir ugroženih osoba s otpadom.

Svaki spremnik mora biti označen natpisom koji sadrži osnovne informacije o proizvođaču otpada s nazivom ustanove i odjela, ključnom broju i nazivu vrste otpada i datumom predaje ovlaštenoj osobi, time da se navedena obveza ne odnosi na spremnike za neopasni medicinski otpad.

PRIJEVOZ, SAKUPLJANJE I OBRADA MEDICINSKOG OTPADA

Kod prijevoza opasnog medicinskog otpada spremnici moraju biti označeni u skladu s propisima o prijevozu opasnih tvari, a za zarazni medicinski otpad i označeni u skladu s propisom kojim se uređuje zaštita od rizika zbog izloženosti biološkim agensima, time da se zarazni medicinski otpad mora sakupljati i prevoziti u vozilima u kojima temperatura ne prelazi +15 °C i na način koji sprečava izravan dodir ugroženih osoba s otpadom te se tijekom isporuke ne smije premješati u druge spremnike niti naknadno razvrstavati.

Međutim, ako ovlaštena osoba za skupljanje medicinskog otpada nije istovremeno ovlaštena za obradu, mora isti predati ovlaštenoj osobi za obradu medicinskog otpada ili ga isporučiti na obradu izvan Republike Hrvatske. Naime, kada se opasni medicinski otpad zbog obrade isporučuje iz Republike Hrvatske, spremnici moraju biti označeni u skladu s propisima o prijevozu opasnih tvari i važećim međunarodnim sporazumima.

Obrađivač zaraznog medicinskog otpada najmanje šest puta godišnje mora napraviti analizu kojom se utvrđuje jesu li iz obrađenog medicinskog otpada uklonjeni mikroorganizmi, time da uzorkovanje i provjeru obavljaju ovlaštene laboratoriji. Inspekcija zaštite okoliša dužna je provesti najmanje dva nenajavljena nadzora godišnje obrađivača, tijekom kojih se putem ovlaštenih laboratorija obavljaju provjere jesu li iz obrađenog medicinskog otpada uklonjeni mikroorganizmi.

Naime, odsutnost rasta mikroorganizama na temelju provedene analize dokazuje da je obrađeni zarazni medicinski otpad postao neopasni proizvodni otpad, time da je nalaz provedene analize obrađenog zaraznog medicinskog otpada obrađivač dužan čuvati 5 godina u pisanom ili elektroničkom obliku.

Zarazni medicinski otpad koji nije obrađen postupcima suhe ili parne sterilizacije niti isporučen iz Republike Hrvatske zbog obrade mora se predati obrađivaču ovlaštenom za zbrinjavanje zaraznog medicinskog otpada postupkom spaljivanja, time da energetska uporaba obrađenog zaraznog medicinskog otpada ima prednost pred zbrinjavanjem postupkom spaljivanja.

Ovlaštena osoba dužna je isporukom iz Republike Hrvatske osigurati obradu onih vrsta medicinskog otpada koje u Republici Hrvatskoj nije moguće obraditi.

Zbrinjavanje farmaceutskog, citotoksičnog i citostatskog te kemijskog i sličnog opasnog medicinskog otpada obavlja se u postrojenju ovlaštenom za zbrinjavanje opasnog otpada postupkom spaljivanja, time da obrađivač opasnog medicinskog otpada, novonastalom otpadu nakon obrade mora odrediti novi ključni broj u skladu s posebnim propisom te mu osigurati daljnju obradu.

Prilikom predaje neopasnog medicinskog otpada nastalog obradom zaraznog medicinskog otpada na uporabu na području Republike Hrvatske, uz prateći list posjednik otpada mora

priložiti i negativan nalaz o provedenoj analizi u svezi s odsutnim rastom mikroorganizama, ne stariji od 60 dana.

GOSPODARENJE PATOLOŠKIM OTPADOM

Patološki otpad mora se u zdravstvenoj ustanovi koja je proizvođač tog otpada skladištiti u ledenici, u nepropusnim vrećama, dok se prijevoz navedenog otpada obavlja u skladu s posebnim propisom kojim se regulira prijevoz pokojnika.

Prijevoznik patološkog otpada mora biti upisan u očevidnik prijevoznika otpada u skladu s odredbama Pravilnika o gospodarenju otpadom (N.N., br. 23/14. i 51/14.), time da je zabranjeno skladištenje patološkog otpada izvan zdravstvene ustanove, groblja ili krematorija.

Naime, zbrinjavanje patološkog otpada mora se provoditi pod posebnim uvjetima spaljivanjem u krematorijima ili zakapanjem u groblja. Također je zbog praćenja podataka o nastanku i tijeku patološkog otpada proizvođač tog otpada dužan voditi očevidnik i podatke o otpadu dostavljati nadležnom tijelu u županiji, time da su krematorij ili groblje koji su preuzeli patološki otpad ovlaštene ovjeriti prateći list u skladu s Pravilnikom o gospodarenju otpadom.

ZAKLJUČNO

S obzirom da je dana 16. svibnja 2015. godine stupio na snagu novi Pravilnik o gospodarenju medicinskim otpadom, njegovim prijelaznim i završnim odredbama propisana je obveza proizvođača, sakupljača, prijevoznika i obrađivača medicinskog otpada da usklade gospodarenje medicinskim otpadom s odredbama citiranog Pravilnika u roku od 60 dana od njegovog stupanja na snagu, tj. do zaključno 16. srpnja 2015. godine.

*Alan Vajda, mag. iur., Zagreb
mr. sc. Indira Aurer Jezerčić, dipl. ing. kem. teh.
ZIRS d.o.o., Zagreb*